

Екологічні проблеми та їх вирішення в ракурсі бібліотечної діяльності

У статті представлено результати соціологічного опитування молоді Кіровоградщини щодо екологічних проблем та захисту природи, висвітлено досвід проведення вебінарів екологічної тематики як для бібліотекарів, так і читачів.

Проблема дбайливого ставлення до природи, стає дедалі актуальнішою. Людство, перебуваючи на порозі екологічної катастрофи, прагне якнайшвидше відновити багатовіковий досвід взаємовідносин із навколишнім середовищем. Врятувати ситуацію сьогодні не можуть ні заборони, ні обмеження. Врятувати природу і людство можуть лише докорінні зміни у системі цінностей, що сповідує сучасне суспільство.

Тема екологічного просвітництва, захисту навколишнього середовища завжди знаходиться у полі зору бібліотечних працівників, які спільно з екологами виховують у юного покоління бережливе ставлення до природи.

Не стоять осторонь щодо формування екологічної культури населення й бібліотекарі Кіровоградщини: питання вирішення екологічних проблем займає пріоритетне місце в роботі з користувачами книгозбірень. Багатоаспектні екологічні проблеми найдосконаліше і різнобічно розкриваються за допомогою книг, періодичних видань та інших ресурсів, що є в бібліотеках. Актуальним для бібліотек залишається завдання щодо всебічного інформування користувачів з цього питання та урізноманітнення форм і методів роботи.

У Рік 30-річчя аварії на Чорнобильській АЕС – страшної

техногенної катастрофи й величезної екологічної біди світового масштабу, Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва (ОЮБ), як методичний та консультативний центр для бібліотек області, серед численних заходів, запропонувала бібліотекам області взяти участь у соціологічному дослідженні «Проблеми екології та роль бібліотек у формуванні екологічного світогляду молоді» та вебінарах з обміну досвідом, організувала онлайн спілкування молоді і ліквідаторів аварії на ЧАЕС.

Обласне соціологічне дослідження «Проблеми екології та роль бібліотек у формуванні екологічного світогляду молоді» проводилось з метою дослідити ставлення юнаків та дівчат до актуальних екологічних проблем сьогодення, визначити рівень їх екологічної грамотності та поінформованості про екологічні проблеми регіону, вироблення рекомендацій щодо покращення роботи бібліотек області з екологічного виховання молоді.

У дослідженні взяли участь більше 1,5 тисячі осіб, віком від 14 до 35 років, переважно жіночої статі. Результати показали, що молодь усвідомлює важливість екологічної проблеми для сучасної людини, і що багатьох (85,4%) турбує екологічний стан місцевості, де вони проживають, а вирішення екологічних проблем, на їх думку, є не менш

**Наталія
Борзенко,**

головний
бібліотекар науково-
методичного відділу
Кіровоградської
обласної бібліотеки
для юнацтва

важливим, ніж вирішення економічних і соціальних проблем (52,8%), або, навіть пріоритетним (38,4%).

Аналіз дослідження показав, що молодь в цілому не задоволена станом навколишнього середовища, переважна більшість (71,7%) оцінює його стан як забруднений. Молодь називає велику кількість актуальних екологічних проблем в місцевості, де вони мешкають, але найбільше їх турбує забруднення повітря та питної води (30,8%), засміченість населених пунктів та збільшення кількості сміттєвих звалищ (22,8%), забруднення річок та інших водоймищ (20,19%).

Дослідження показало, що 99,4% молоді активно беруть участь в екологічних та природоохоронних акціях або екологічних ініціативах, як всеукраїнських та регіональних, так і місцевих.

Переважна більшість (99,4%) молоді займаються різноманітними екологічними видами діяльності з охорони довкілля та екологічної безпеки, зокрема: намагаються зменшити споживання енергії та води (21,0%), зменшують використання одноразових речей (пластикові пляшки, посуд) (19,5%), використовують енергоефективні засоби (енергозберігаючі лампи тощо) (19,3%), купують екологічні продукти та речі (13,2%), намагаються сортувати сміття (12,2%) та беруть участь в акціях і суботниках з прибирання території від сміття (4,8%).

Для покращення сучасної екологічної ситуації, зменшення або вирішення екологічних проблем місцевості, в якій молодь мешкає, 74% опитаних запропонували низку заходів, зокрема: заохочувати населення до очищення навколишнього середовища від сміття шляхом проведення різних природоохоронних заходів, організації постійних або періодичних суботників з благоустрою та прибирання території, локальних акцій, акцій по збору відпрацьованих батарейок та з озеленення території, екологічних заходів із залученням громадськості (12,6%); залучати молодь до насаджень рідкісних та цінних рос-

лин, висадження квітів, дерев для покращення якості повітря (10,5%). Також молодь вважає необхідним посилити контроль до порушників з боку органів державної влади, поліції, громадськості та впроваджувати штрафні санкції за викидання сміття в невідведених для цього місцях, за порушення екологічних норм, вирубки зелених насаджень (10,8%); посилити контроль за сміттєзвалищами (8,1%).

У першу чергу молодь пропонує вирішити актуальні проблеми: систематичне прибирання територій у населених пунктах, відсутність контейнерів для сміття (або збільшення їх кількості), а також запровадження системи вчасного вивезення сміття з подальшою його утилізацією.

Більшість молоді (65,8%) переконана, що формування екологічної культури є одним із головних напрямів виховання молоді. Серед заходів з підвищення екологічної грамотності в бібліотеках цікавими для молоді є перегляд книжкових виставок на екологічну тематику (26,8%), екологічні акції (24,4%), екологічні тренінги, ековікторини (22,1%), консультації з фахівцями-професіоналами в галузі екології (14,4%), круглі столи за участю провідних екологів (11,5%).

Паралельно з проведенням обласного соціологічного дослідження Кіровоградською обласною бібліотекою для юнацтва було організовано декілька вебінарів. Технологія вебінару дозволяє здійснювати підключення спікерів із різних куточків України, не марнуючи час і кошти на відрядження, ділитися досвідом у прямому ефірі з власного робочого місця.

Вебінар – не нова форма роботи для нашої бібліотеки. У 2014 році, працівниками науково-методичного відділу було ініційовано проведення серії вебінарів за різними напрямками, серед яких – сімейне («Бібліотека і сім'я: досвід, ідеї, творчість», 2014 р.) та патріотичне виховання («Патріотичний аспект культурно-просвітницької діяльності бібліотек», «Виховуємо патріотів: здобутки, проблеми, досвід

бібліотек Кіровоградщини», 2015 р.).

У 2016 році практику онлайн спілкувань було продовжено вебінарами екологічного спрямування, розширено коло їх учасників. Зокрема, вебінар «Формування екологічного світогляду та активної життєвої позиції юнацтва та молоді в бібліотеках України», в рамках якого працювали 20 майданчиків на базі бібліотек міст Добропілля, Білозерське Добропільського району (Донецька обл.), м. Новопскова (Луганська обл.), бібліотек Кіровоградської області та міських бібліотек міста Кропивницького. Всього у вебінарі взяли участь більше 100 осіб.

Організатори заходу – Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва також запросила до участі представників екологічної громадської організації «Флора» та громадської організації «Let'sDolt! Ukraine! 2016».

Під час вебінару були розглянуті питання ролі бібліотек у формуванні екологічного світогляду та активної життєвої позиції юнацтва та молоді. Зокрема, Борзенко Наталія, головний бібліотекар науково-методичного відділу Кіровоградської ОЮБ, провела консультацію на тему «Інноваційні форми і методи популяризації екологічних знань в бібліотеках, які обслуговують юнацтво та молодь» та огляд книжкової виставки «Чорнобиль: від мирного атому до катастрофи» (до 30-х роковин Чорнобильської трагедії).

Цікавим для бібліотекарів Кіровоградщини став досвід бібліотек інших областей, які продемонстрували свою діяльність з цього питання: Шуман Ольга, методист Добропільської централізованої бібліотечної системи Донецької області, познайомила учасників з досвідом роботи щодо формування екологічної культури мешканців Добропілля, Ліфінцева Олена, бібліотекар Новопсковської центральної районної бібліотеки Луганської області, представила досвід роботи з формування екологічної культури юнацтва та молоді шляхом проведення інтерактивних бібліотечних заходів, засідань екологічних клу-

бів та екологічної акції «Збережи річку – посади вербичку».

Людмила Шестакова, голова екологічної громадської організації «Флора», розповіла про досвід втілення проєктів, спрямованих на збереження чистого довкілля та поліпшення якості життя людей. Євгенія Ткаченко, обласний координатор проєкту «Let'sDolt! Ukraine! 2016», розповіла про Всеукраїнську соціально-екологічну акцію «Зробимо Україну чистою разом!» з прибирання зелених зон та благоустрою територій, також запропонувала учасникам вебінару долучитися до Всеукраїнського екологічного руху та до наймасштабнішого прибирання країни у своєму регіоні. Традиційний «вільний мікрофон» дав можливість учасникам вебінару поспілкуватися, задати питання, висказати пропозиції та побажання.

Вебінар «Збережемо світ навколо себе: з досвіду роботи бібліотек Кіровоградщини», зібрав до спілкування працівників 17 книгозбірень області, дав можливість учасникам познайомитися з кращим досвідом роботи бібліотек Голованівського, Олександрівського, Онуфріївського районів та Світловодської міської ЦБС, які виховують у своїх молодих користувачів відповідальність за своє майбутнє і сприяють вихованню екологічної культури, зростанню духовної особистості.

Бібліотечні фахівці вважають, що все недобре в серці людини повинно зникнути при спілкуванні з природою, що доторкнутись до краси природи можна тільки серцем.

Роздобудько Світлана, методист Олександрівської районної бібліотеки, розповіла про багаторічний досвід роботи в рамках цільової комплексної програми «Зона краси – зона турбот» Цвітненської сільської бібліотеки, яка консолідує спільні зусилля різних установ по вихованню екологічної культури населення. Цікавим також був досвід реалізації цією бібліотекою бібліотечного проєкту «Екологічне містечко «Дивоград» у форматі «Один день з життя екологічного містечка».

Головачова Тетяна, директор Світловодської міської біб-

ліотечної системи, представила досвід роботи з формування екологічної культури юнацтва та молоді шляхом проведення серії тренінгів в бібліотеках системи на тему «Енергозбереження та енергоефективність», організованих з метою навчання юнаків та дівчат економії енергоресурсів, особистої відповідальності кожного за тепло і комфорт у своїх оселях, дбайливого ставлення до використання енергоресурсів та привертання уваги до енергонезалежності України. Окрім екологічних знань, учасники тренінгів отримали корисну інформацію про малозатратні кроки, що допоможуть зберегти тепло в помешканнях, а також дізналися про практичні аспекти здійснення моніторингу теплоспоживання будівель.

Цікавим для бібліотекарів був виступ Холостової Любові, завідувачою відділом обслуговування Голованівської районної бібліотеки за темою «Бібліотеки Голованівщини – центри громадської активності з питань екології та збереження чистого довкілля», під час якого, було представлено досвід роботи з формування екологічної культури шляхом проведення флешмобу «Сміттю – ні!», а також бібліотечної акції «Милуйся красою природи», яка пройшла під гаслом «Земля не належить людині – людина належить Землі!» і привертнула увагу місцевої влади та громадськості до екологічних проблем району. В рамках акції було організовано прибирання вулиць, висаджування дерев та квітів, впорядкування парку відпочинку та території біля пам'ятника тощо.

Родзинкою виступу Найди Юлії, методиста Онуфріївської районної бібліотеки, була розповідь про організацію проведення круглого столу «Проблемні питання соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, та визначення шляхів їх вирішення» за участю представників районних соціальних служб та чорнобильців-ліквідаторів.

Плідною та цікавою стала онлайн-зустріч-діалог «Спадщина Чорнобиля в XXI столітті», яка відбулася напередодні Дня вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобиль-

ській АЕС. Організатори: Кіровоградська ОЮБ та Новопокровська районна бібліотека (Луганська область).

В обговоренні проблеми Чорнобиля, як найбільшої техногенної катастрофи ХХ століття, взяли участь ліквідатори наслідків аварії на ЧАЕС з обох сторін. З боку м. Кропивницького були запрошені інженер-ядерник, оператор ЧАЕС, Павло Трапезніков та поет, член Національної спілки письменників України, старший фельдшер медроты 442-го Донецького механізованого полку цивільної оборони Сергій Колесніков. Зі сторони Новопокрова до обговорення приєдналися голова Новопокровського районного товариства «Союз Чорнобиль» Степан Супруненко та члени організації – Анатолій Нестеренко і Ніна Полякова.

Спогади ліквідаторів були вражаючим відкриттям для сучасної молоді. Молодь з обох міст виявила велику активність та звернулася до ліквідаторів з купою питань. Питання були різноманітні, як за тематикою, так і за змістом, але, переважно, стосувалися Чорнобильської трагедії та екологічної культури українців. Спілкування надало можливість поновити зв'язки між ліквідаторами аварії на ЧАЕС та допомогло молодому поколінню зрозуміти важливість подвигу чорнобильців, більш зріло поглянути на проблему залежності людини від стану навколишнього середовища та необхідності його збереження.

Отже, використовуючи різні форми і методи бібліотечної роботи, бібліотекарі Кіровоградщини намагаються допомогти юнакам та дівчатам усвідомити себе частинкою Землі, спонукати їх до роздумів над екологічними проблемами, пробудити в них небайдуже ставлення до природи, долучити до читання літератури екологічної тематики. Бібліотекарі впевнені, що саме творчий підхід до проведення просвітницьких заходів сприяє вихованню творчих особистостей, розвитку екологічної культури, а також підвищенню рівня екологічної активності молоді.